

897.

TOPIC: HISTORY OF ANCESTORS OF NAMOSI:

INFORMANT: LEONE TAULEKA.

PLACE OF ORIGIN: NAVUNIBAU. NAMOSI.

PLACE OF INTERVIEW: NAVUNIBAU. NAMOSI.

INVESTIGATOR: WILLIE DARI.

DATE: SEPTEMBER 1984.

Vinakavakalevu, nisa vakarau rogoci Leone Tauleka tale yani qo mena talanoa taka tiko nai vakarau e dau tu vei ira na turaga ni Namosi ena gauna e liu. Vinaka vakalevu, Leone.

Vinaka Willie. Ena vakuri tiko qo na vanua eda samai tini koto kina eliu. Sa mani vakasama ko Qiolevu se ko Ulumatua, kevaka au na tiko vaqo, ko koya na gone ko Koroduadua ena kabai au. Sa qai lewa okoya me kau nai tukutuku ki Korolevu vei iratou na turaga ni Serua, na gauna qo ea bula tiko kina edua na qaqa, qo ko Gagavoka. Sa kau vua na tabua sa laki kerei mera sana kabai Navua. Qai tukuna mai ko Gagavoka ena non-a vakaicibi valu, dou laki tukuna ki Vale levu meratou kua tale ni qai raivuki mai. qo na kenai balebale me kua tale ni dua mena qai veivuke mai, kesa na lako okoya me laki kabai Navua.

Qo na vosa era dau kaya na qase, na kasa na wai edau sova se wai e dau ceburaki mai nisa dau ia nai valu. Mani laki kaba ko Gagavoka, e Navua rau sega ni mate na veitacini.

Rau sa qai lako na veitacini, kauti ira na nodrau mataivalu karau & laki tiko rai Wainadruku na koro makawa ka laki tiko kina ko Rokoroduadua, sa qai toki mai ko Wainadruku e Lobau nikua. Mai taura tale edua na marama ko taukei Navua se ko Rokoroduadua.

Enai tukutuku vei keirani e tukuni ni marama qo e kalima sagavulu ni marama e mai taura ko Rokoroduadua me watina. Na yacani marama qo ko AdiBawale. Adi Bawale qo, e marama ni Koroivabeka rai Nuikoro Navesa. Okoya era qai laki tagica mai na vanua ko Nabukebuke me mai tinadra. Ko Ro qereqeretabua e a sucu mai Wainadruku ka qai laki mroroi mai Wainakatia mevaka niu sa talanoa taka oti mai liu. Na vunago, nisa kau mai na mata mai Wainadruku me vaka nai vakarau vaka turaga, melaki vakarogo taki ni sa sucu na luvana na Vunivalu, sa qai dewa mai na tuakana na Uluratuaa ko koya na gone nesa yaca -na ko Ro Matanitobua, rau veiyacani keina taukei rai Vatulele e dua tale na kawa mai Vale levu.

Saqai taroga rai ko Uluratua se sucu tiko evei na gone turaga qo ko Ro Matanitobua ratou sa qai vakayacana walega qo, ra talai mai Wainadruku karatou lesu yani katukuna niseqa ni ratou kila na vanua e tiko kina na gone ogo, sa qai mai talai yani nai mataivalu, sa soli yani na lewa mai qara levu mai na Burenikuāla se dau yacani bure tu qo ena gauna ni vei kanikani ko Ratabatale. Kenai balebale tiko qo, na veika kece e curu e na Ratabatale esega ni rawa ni suka.

Ena gauna ni veikanikani, na ka ga e tukuni yani kina ena vakayacri talia se kaca se ka vinaka ena caka ga. Ra sa qai lako na mataivalu ki Wainadruku me laki visa edua na lovo levu, ke kune na gone ni yalewa kasa tiko na butona me vakabulai, kesucu na tagane ka sega na butona kolo laivi sara kina buka.

Qo me vakawaboko taki na kawa nei Ro koroduadua me kua tale ni bula edua. Mani seva na ka qo mevakawaboko taki ni turaga, koya na dau kida ka tiko rai Nadruku sa qai kida sa qai tukutuku vei Adi Bawale, sa qai vava na gone ko Adi Bawale sa qai gole yani ki gaunisala, kiFarosi ka lakova tu na gaunisala edaidai. Rau laki cabe kiTaqore,rau siro yani e Dada ,rau sa qai vakamura cake na wai karau yaco sara yani mi Nakatia, na vanua a tiko kina na Tui Iawa na nodrai liuliu na vanua ko Nabukebuke ena gauna edaidai.

Rau yaco yani ena bogi, ra sa qai tagi rai, isa, na marama, ra kila tiko ni marama qo era a laki tagica mai Korolevu vakabogi levu. Saqai rogoa rai na Tui Iawa, isa na marama na cava ko lakova rai ka cava esa vava tiko rai kina na gone turaga qori,qai sauma ko DiBawale ka kaya, qo na nomudou turaga. Pocei sa yacana, e veiyacani kei teukei Vatulele. Tuceke na TuiIawa qai reguca na turaga lailai ko Ro Matanitobu. Io, na marama se sega saraga ni vinaka ka se nalunalutu ga ena nona a vakasucu. Rau sa kau sara rai ki lonani vale rani rau rai davo sara era. Sega ni dede na nodrau davo rau sa kidaçala rai, nisa rogo tale rai ki tuba na tara vaka Nabukebuke. Saumi rai vale, sa bogi.

Ratou sa tara sara yani ka saumi rai lonani vale vei Tui Iawa . Vakaturaga saka ki Nabukebuke, mai Nasa, ko Vatuvula, vakaturaga ki Nadakuni, ki Masoroivalu, ki SEake, Naviaragi, na veitacini, na veiluvani mai Wainadruku dou vakamatea sara. Sa qai ciqona na tabua na Tui Iawaki,au tara saka madaga na tabua, au bula, dou bula, kesa davo koto rai na gone e Wainadruku , keitou na lewa na ka rana caka vua.

Coboti oti na tabua, sa qai tukuni vua na matekarawame vakamalua. Qo ee-ka vei iratou na Iako mai Nanosi mai Nabukebuke. Eratou sa mai tarova me caka nai sevusevu karatou sa lako tale ki Nabukebuke.

Ena mataka kadua ara sa veivosaki na turaga me sa kau sobu na tabua kina koro nei Koya na qaqa. Ea tiko mai kina e dia na qaqa ka yacana ko Malawakiqo na turaga ni Malawaki. Ciqona oti na tabua, valasulata taka Iesu tale na tabua ni sega ni donuya. Kaya tale ko Koya dou kauta na tabua dou laki maroroya tiko. Niu rai yani sega tale ni qai tao na mataqu ka qai laki tao gana mataqu na Naqali.

Ni basika yani edua na qaqa ni Nabukebuke ena tikina ko Nanosi ena gauna ogo ena vakarate ira vakadua. Sa mai maroroi tu na tabua mai Nakatia, me yacova mai na 1978 sa qai mai soli vua na turaga na Tui Nanosi, baleta niratou a vakabula na kawa vaka Matanitobua. Cqori nai tukutuku ni a lako na gone turaga na Tui Nanosi ena nona a biuta nai tikotiko me laki tiko mai na vanua ko Vatulele me yacova mai na gauna edaidai. E vaka dinadina taki na kaqo nia turaga levu dina ga na gone turaga ka bula tiko ena siga edaidai ka Vunivalu tiko ko Ratu Alipate. Ieone. Rorainivala. Ro Matanitobua. E nona tiko na gele ena vanua vaka Nanosi ena nonai tutu vaka Tui.

Koya ga e Tui ena nona na gele, kana taure na Royalty ni vanua vaka Nanosi. Elaki volai tale tikoga ena vanua ni taukei ni taure tiko na vanua ni mataqali, ka vola kawabula talega kei Nabukebuke ko Koya na turaga qo. E turaga ni mataqali, yavusa kei na vanua ko Koya sa turaga tiko ena gauna ogo ko Ratu Alipate. Ieone. Ro Matanitobua.

VINAKAVAKAIEVU SARA.